

КОИ ГЛАГОЛИ МОГАТ ДА ИЗПЪЛНЯВАТ ФУНКЦИЯТА НА ГЛАГОЛ ВРЪЗКА В СЪСТАВНОТО ИМЕННО СКАЗУЕМО?

ПЕТЯ НЕСТОРОВА

УНИВЕРСИТЕТ ПО ХРАНИТЕЛНИ ТЕХНОЛОГИИ, ПЛОВДИВ

petyanes@gmail.com

В статията се представят мненията на утвърдени български езиковеди по въпроса за това кои глаголи могат да бъдат копули в съставното именно сказуемо. Разглеждат се всички глаголи, които от Л. Андрейчин до днес авторите смятат за такива. Представят се семантични и граматични аргументи за това, че само глаголите *ставам/стана, оказвам се/окажа се, явявам се, оставам/остана, излизам/изляза, представлявам* и *съставлявам* на този етап от изследването смятаме за образуващи съставно именно сказуемо. Приема се, че предикативът може да бъде изразен с именна група (съществително или прилагателно).

Ключови думи: копула, предикатив, съставно именно сказуемо, сказуемно определение, български език

WHICH VERBS CAN FUNCTION AS LINKING VERBS IN THE NOMINAL PREDICATE?

PETYA NESTOROVA

UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES, PLOVDIV

petyanes@gmail.com

The article sums up the views of established Bulgarian linguists on the question of which verbs can function as copulas in the nominal predicate. The author takes into account all verbs that have been regarded as linking verbs, starting with Lyubomir Andreychin's works and continuing up to present day theories. Semantic and grammatical arguments are presented in favour of the idea that (at least from the perspective of the current state of this study) only the verbs *ставам/стана, оказвам се/окажа се, явявам се, оставам/остана, излизам/изляза, представлявам* and *съставлявам* may be considered as verbs forming nominal predicates. The author takes the stance that the predicative may be expressed by a nominal group (a noun or an adjective).

Keywords: copulas, predicatives, nominal predicates, subject complements

Въведение

В българското езикознание се приема, че съставното именно сказуемо се образува от глагол (копула) и именна група. За копула се смята гаголът *съм (бъда и бивам)*, който е семантично дефективен и може да изразява единствено глаголните граматични категории като време, лице и число. За

образуването на изречение той се нуждае от лексикална съставка, носител на признака, който да бъде приписан на подлога при извършване на предикацията, а тази лексикална съставка е именната група. Изключваме случаите, когато глаголт *съм* означава съществуване, битийност или е синонимен на пълнозначен глагол (*Нощ е, Аз съм/се намирам в университета* и т.н.) и сам може да извърши предикацията.

Една част от езиковедите смятат, че съставно именно казуемо (СИС) може да се образува не само с глагола *съм*, но и с други глаголи (някои ги наричат полукопули), които са десемантизирани в различна степен и също се нуждаят от семантична съставка (именна група), която да припишат на подлога чрез предикация, за да образуват изречение. В българските граматики се посочва различен брой такива глаголи, като няма единомислие по въпросите кои точно са те.

С оглед на гореизложеното в статията ще поставим следните въпроси: могат ли и други глаголи освен *съм* да бъдат копули в съставното именно казуемо и какви са механизмите, по които да ги разпознаваме?

Мненията в българските граматики

За целта на изследването ще представим мненията по въпроса на утвърдени български езиковеди в областта на синтаксиса.

Така например Любомир Андрейчин в „Основна българска граматика“ представя съставното именно казуемо като образувано от глагола *съм* + съществително, прилагателно или причастие и казва, че „освен спомагателния глагол *съм*, казуемно определение [предикатив, бел. моя П. Н.] могат да имат и някои други глаголи (непреходни), като *бивам, ставам, оставам, оказвам се, изглеждам, виждам се, наричам се, казвам се, именувам се* (които не се употребяват без казуемно определение, освен ако им се вложи друг смисъл). [...] Изброените тук глаголи образуват заедно със казуемното си определение **съставно казуемо**, понеже самостоятелно не се употребяват“ (Андрейчин/Andreychin 1978: 351).

След него К. Попов смята, че: „**съставното именно казуемо** се образува от глагол и име. Глаголт е обикновено с избледняло лексикално значение или е по-абстрактен. [...] Най-абстрактен е спомагателният глагол *съм* и неговите синоними *бъда* и *бивам*. [...] Освен споменатите спомагателни глаголи **съставно именно казуемо** образуват и глаголите *броя се, виждам се, викам се, зова се, излизам, изглеждам, именувам се, казвам се, оказвам се, минавам, наричам се, оставам, правя се, представям се, показвам се, преструвам се, ставам, сторва ми се, славя се, явявам се* и др. Тези глаголи не са изгубили лексикалното си значение, а само са го отслабили. Някои от тях са добили метафорична употреба и полуотвлечен характер. Те сами обаче не могат да разкрият един признак на подлога, те са в лексикално отношение непълноценни, затова се свързват с едно име и заедно с него образуват съставно казуемо с преобладаваща именна със-

тавка. Отличават се със следните семантични и граматични признаци: а) променили са в една или друга степен основното си значение, б) употребяват се като непреходни или възвратни глаголи“ (Попов/Роров 1998: 151–152).

Следва мнението на Йордан Пенчев, който в своя „Синтаксис“ от 1998 г. казва: „Синонимни на „съм“ глаголи като *ставам*, *явявам се*, *оказвам се* имат същите обкръжения, както „съм“. Именната група (АР или NP) при „съм“ или негов синоним влиза в състава на сказуемото – в сказуемната група – и се нарича „предикатив“ или „именна част на сказуемото“ (понякога се нарича и „сказуемно определение в сказуемото“). Заедно със „съм“ те образуват „съставно именно сказуемо“ (Пенчев/Penchev 1998: 61; Бояджиев, Куцаров, Пенчев/Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev 1998: 538).

В своя синтаксис Петя Бъркалова нарича тези глаголи **полукопули**, в нейната класификация това са глаголите *оказвам се*, *излизам*, *ставам* (Бъркалова/Barkalova 1997: 110) и *казвам се*, *излизам*, *оказвам се* (Бъркалова/Barkalova 2017: 133). Тя смята, че тази група е по-голяма и включва и други глаголи, а тестът за откриването им е чрез премахване на именната част. Ако глаголът реализира предикацията самостоятелно, това означава, че не образува съставно именно сказуемо, но ако не успява да реализира изречение без именната си част, това е признак, че имаме работа със СИС.

Иван Недев също предлага още няколко глагола освен *съм* за глаголи връзка в СИС: „глаголната форма в съставното именно сказуемо се нарича копула [...] Нейната роля може да се изпълни от форма на глагола *съм* или на синонимите му *бъда*, *бивам*, *представявам*, *съставявам* и *явявам се*“ (Недев/Nedev 1992: 93).

Радка Влахова разделя глаголите копули в три групи: 1) „*съм*, *бъда*, *бивам* [...]”, 2) *ставам*, *явявам се*, *оказвам се*, *струвам се*, *броя се* [...], 3) *казвам се*, *наричам се*, *именувам се* [...]“ като допълва, че глаголите, които участват в СИС, не могат сами да припишат предикативен признак (Влахова/Vlahova 2009: 165–166).

Петър Пашов повтаря вече казаното от своите колеги, че СИС образуват и някои други глаголи, които са с избледняло лексикално значение, а признакът се носи от името. Такива според него са: *наричам се*, *казвам се*, *викам се*, *броя се*, *правя се*, *показвам се* и др. (Пашов/Pashov 2005: 322).

Академичната граматика представя мнение, много близко до това на К. Попов, и предлага дълъг списък от глаголи, за които се твърди, че са с избледняло лексикално значение или по-абстрактни. И освен спомагателния глагол *съм* и неговите синоними *бъда* и *бивам* СИС образуват и глаголите *броя се*, *виждам се*, *викам се*, *зова се*, *излизам*, *изглеждам*, *именувам се*, *казвам се*, *оказвам се*, *минувам*, *наричам се*, *оставям се*, *правя се*, *представям се*, *показвам се*, *преструвам се*, *ставам*, *сторва ми се*, *славя се*, *явявам се* и др. (Грамматика/Gramatika 1983: 134–135).

Пенка Радева предлага най-обширния списък от глаголи, които могат да бъдат връзка в СИС: *изглеждам*, *явявам се*, *оказвам се*, *оставям*, *изли-*

за, показвам се, означавам, случвам се, представям се, изкарвам се, пиша се, преструвам се, наричам се, казвам се, зова се, именувам се, броя се, славя се и още много други. Причината според нея толкова много глаголи в една от своите употреби да имат избледняло значение, което е десемантизирано в определена степен, това е разговорната реч. Тя е извор на такива употреби, в които глаголт е десемантизиран, а „остатъчната пълнозначност“ на всеки един е причина за голямото семантично многообразие на образуваните сказуеми (Радева/Radeva 2015: 76–77).

Важно е да кажем, че някои предложени дотук глаголи са вече архаични или употребата им в това значение е архаизирана, което е разбираемо предвид годината на издаване на съответната граматика. Такива са глаголи като *именувам се, зова се, минавам, оставям се* и др., затова и ние няма да ги коментираме.

Стефан Брезински приема за копула единствено спомагателния глагол *съм* и казва, че в групата на СИС „се включват комбинации от всички видове съществителни, прилагателни, причастия и спомагателния глагол *съм*, чрез който всъщност се приписва признак на подлога“ (Брезински/Brezinski 1995: 114; Брезински/Brezinski 2001: 39). Към именната част на СИС той прибавя и някои предложни фрази, местоимения и числителни имена. Светла Коева също приема за копула единствено глагола *съм*: „Съставното именно сказуемо се образува от глагола *съм* и име – съществително, прилагателно или числително“ (Коева/Koeva 1999: 22). На същото мнение е и Атанас Атанасов, който в своята монография „Предложни фрази в предикативна позиция“ споменава, че СИС се образува от спомагателните глаголи *съм* и *бъда* + именна или предложна група. За другите глаголи в копулна позиция той смята, че „с някои условности за изцяло граматическа употреба (т.е. функциониращи като същински спомагателни глаголи) може да се говори при някои от значенията на глаголи като *ставям/стана* или *оставям/остана* единствено когато са пълни синоними на инхоативното значение на глагола *съм* – съответно *започвам да съм/бъда* и *продължавам да съм/бъда*. Останалите глаголи не могат да бъдат приети за спомагателни, защото са натоварени със семантика, въпреки че може да не реферират към извънезиков факт“ (Атанасов/Atanasov 2016: 5–6). Референтността към извънезиковата действителност изяснява Светла Коева: „Всяко просто изречение, в което няма малко изречение, съдържа по едно твърдение и следователно реферира към определена ситуация от действителността (конкретна или абстрактна)“ (Коева/Koeva 2005: 25). „Всяка ситуация от действителността се характеризира с точно определено събитие (състояние (промяна на състояние), действие или признак) и участниците, свързани с него. На семантично равнище даден предикат – състоянието (промяната на състоянието), действието или признакът, с което се характеризира дадена ситуация от действителността, винаги се свързва с точно определени семантични отношения по отношение на точно определен брой участници – аргументи [...] и адюнкти“ (Коева и др./Koeva et al. 2008: 20).

Могат ли и други глаголи освен глагола *съм* да бъдат копули в съставното именно сказуемо?

Според голяма част от синтактиците това е възможно. Някои езиковеди сочат като абсолютни синоними на глагола *съм* само няколко глагола. В такъв случай остава отворен въпросът дали останалите десетки глаголи, за които се твърди в синтактичната литература, че образуват съставно именно сказуемо, наистина влизат в ролята на копула, или по-скоро присъединяват сказуемно определение като задължително експлицитен аргумент (повече за видовете аргументи виж Коева и др./Koeva et al. 2008). Необходимо е да се уточни също така кои глаголи, ако има такива, могат да бъдат глаголи връзка в съставното именно сказуемо.

Нашата хипотеза е, че една голяма част от глаголите, сочени като семантично дефективни и образуващи СИС, всъщност са пълнозначни, а именната фраза при тях е задължително експлицитен аргумент в предикатно-аргументната им структура. Съществуват достатъчно доказателства, че необходимостта от експлициране на фраза към глагол на синтактично равнище не означава непременно, че този глагол е копула, а името до него – именна част на сказуемото.

Ако можем да говорим за синонимни значения на *съм*, ние смятаме, че единствено глаголите *ставам/стана*, *оказвам се/окажа се*, *явявам се*, *оставам/остана*, *излизам/изляза*, *представявам* и *съставлявам* са такива. Останалите, които се цитират в граматичната литература, според нас не може да се смятат за образуващи съставно именно сказуемо.

За същинските копули – *съм*, *бъда* и *бивам*, аксиоматично знаем, че могат да образуват съставно именно сказуемо с именна група. С. Коева и С. Брезински смятат, че няма други глаголи копули освен тях. Интерес представляват останалите глаголи, за които някои синтактици твърдят, че в определени случаи могат да бъдат синоними на глагола *съм* и да образуват именно сказуемо. По този въпрос Й. Пенчев казва, че това са глаголите *ставам*, *явявам се*, *оказвам се*. А. Атанасов коментира, че такива са само *ставам/стана* или *оставам/остана*, и то единствено когато са пълни синоними на инхоативното значение на глагола *съм* – съответно *започвам да съм/бъда* и *продължавам да съм/бъда*. И. Недев твърди, че освен *съм*, *бъда*, *бивам* копули могат да бъдат и глаголите *представявам*, *съставлявам* и *явявам се*, като той оспорва термина *предикатив* и предпочита термина *сказуемно име*.

Ако направим справка в *Речника на българския език* (РБЕ/РВЕ) на БАН и *Речник на съвремения български книжовен език* (РСБКЕ/RSBKE), ще видим, че огромният списък от глаголи, които езиковедите посочват като непълнозначни и по тази причина влизащи в ролята на копула, всъщност не са загубили своето значение и съвсем не са десемантизирани. Единствено за някои глаголи от групата *ставам*, *оставам*, *явявам се*,

оказвам се, излизам, представлявам и съставлявам фигурира синонимно значение на *съм* като копула.

В РСБКЕ/RSBKE откриваме две значения на *ставам/стана*, които са близки до това на *съм*: 1) ‘придобивам, добивам друго качество или преминавам в друго положение, състояние’; ‘отдавам се на някаква дейност, занятие, получавам някаква професия, служба, чин, звание’ – *От днеска нататък българският род / история има и става народ; Милена стана лекарка*; 2) ‘съм, бивам някакъв’ – *Той стана раздражителен; По-нататъчно разпитване става безпредметно*. Както се вижда, само второто значение по дефиниция е синонимно на *съм*, но всъщност двете значения много трудно могат да бъдат разграничени. Каква е разликата например между изреченията *Мария стана лекарка* и *Мария стана раздражителна*? Според нас разлика няма. И в двата случая Мария е станала *някаква*: придобила е професионална квалификация или особеност на характера, придобила е нов признак. И в двете изречения *ставам някакъв* е = *започвам да бъде някакъв*. Приемаме, че в тези примери *ставам* е с много близка семантика до *съм* и може да бъде копула в СИС. В първото и във второто си значение глаголят *ставам* може да се съчетае със съществително или с прилагателно име (в това число местоимение, числително и т.н.).

При реализиране на глаголите *оказвам се/окажса се* в значение ‘става ясно, разбира се, че съм някакъв’ – *Овчарят се оказа негов познат; Поставената задача се оказва достижима*, също смятаме, че те са почти синоними на *съм* = *започвам да бъде*. Всъщност субектът притежава перманентно *някакъв* признак, но ситуацията го разкрива като такъв от един момент нататък: в първия пример овчарят винаги е бил негов познат, но конкретната ситуация разкрива този факт в определен момент; а във втория пример задачата по принцип е достижима, но някой разбира това, след като се е заел с нея, т.е. отново имаме работа със значението *започва да бъде нещо/някаква*, изразено с глагола *оказвам се нещо/някакъв*. Можем да приемем, че признакът е скрито перманентен, но се разкрива в един момент, което означава, че глаголят може да бъде копула в СИС. В това значение именната група може да се изрази със съществително или с прилагателно име.

За глаголите *оставам/остана* в РБЕ/РВЕ се предлагат две значения, близки до *съм*: 1) със сказ. определение ‘оказвам се някакъв или изпадам в някакво положение, състояние като последица, резултат от нещо (възприятие, действие, събитие)’ – *Той остана възхитен от нашата природа*; 2) ‘запазвам същите качества, които имам, или положението, състоянието, в което съм’ – *Той остава честен човек*. Виждаме, че в речника първото значение е дефинирано като пълнозначен глагол + сказуемно определение, докато при второто значение забелязваме синонимия със значението ‘продължавам да бъда’. Но според нас в двата примера само времето на глагола е различно, по същество няма особена разлика в значенията: *остана възхитен* е същото като *стана възхитен*, въпреки че вторият израз е проб-

лемен като съчетание между двете лексеми, но двата глагола са синоними и означават *започна да бъде възхитен*. Вторият пример по наше мнение е синонимен на *съм* по това, че признакът е постоянен и продължава да съществува: *Той остана честен човек = Той продължава да бъде честен човек*. Подобно значение има и глаголят *явявам се*: (рус.) книж. ‘съм, бивам’ – *Те се явяваха верни съюзници*. В примера спокойно можем да заменим глагола *явявам се* със *съм*, без това да промени смисъла на изречението. Глагола *представявам* също можем да смятаме за синоним на *съм* в значението ‘по своята същност, природа имам, отличавам се с определени качества на някакъв, нещо; съм, бъда’ – *Витоша представлява нейната най-западна част*, примерът има същото значение като *Витоша е нейната най-западна част*. Тук регистрираме почти пълна синонимия на *съм* с *представявам*, като отново можем да заменим двата глагола, без да пострада смисълът. *Съставлявам*: ‘еквивалентен или равнозначен съм на нещо или някого или имам определен статут, качества, особености’ – *Децата съставляваха целият хор* (взето от BulNET) = *Децата бяха целият хор*, в това значение *съставлявам* е синоним на *съм* и *представявам* и по наше мнение също може да бъде копула в СИС.

Глаголите *излизам/изляза* имат две значения, които ще разгледаме. В РБЕ/РВЕ те са представени като пълнозначни глаголи със сказуемно определение: 1) ‘ставам някакъв или придобивам някакво качество в резултат на нещо’ – *Ще излезете лош писател, Никой не излезе победител, Работата излизаше хубава*; 2) ‘проявявам се като някакъв, оказвам се някакъв’ – *Той излезе добър, отговорен човек, Старецът излезе свестен*. Съдейки по примерите, можем да заключим, че няма разлика между двете значения на глаголите. На практика изреченията *Ще излезе лош писател* и *Той излезе добър човек* се различават единствено по времето на глагола и по лексемите в именната група. По-важното за нас е, че значението на *излизам/изляза* не се отличава особено от това на *оказвам се/окажа се* и по наше мнение е синонимно на *съм* във варианта ‘започвам да съм/бъда’.

Засега можем да заключим, че разгледаните дотук глаголи могат да бъдат синоними на глагола *съм* и следователно могат да бъдат копули в съставното именно сказуемо.

За глаголите *виждам се, именувам се, броя се, минавам, изглеждам, оставям се, правя се, представям се, показвам се, преструвам се, сторва ми се, славя се, викам се* и т.н. категорично смятаме, че съществуващите дефиниции в РБЕ/РВЕ и РСБКЕ/RSBKE, както и реализацията им в изречението не насочват към синонимия с копулата *съм*. Важен аргумент в случая е това, че повечето не присъединяват именна група, а единствено предложна група. Освен това групата до глагола не може да се членува. Ако се членува, тя веднага променя и синтактичната си позиция, а в граматичната литература много ясно се казва, че предикативът може да се членува, докато сказуемното определение не може.

Първо ще разгледаме семантичните характеристики на глаголите. В своя статия, в която представя семантична класификация на предикати и видовете синтактични компленти към тях в български, Светла Коева причислява глаголите *преструвам се на* и *правя се на* към предикати за заблуда, които имат комплементно че-изречение, как-изречение или предложна група малко изречение (Коева/Коева 2019: 62). Предвид това ние категорично приемаме, че тези глаголи са пълнозначни и имат задължително експлицитен аргумент сказуемно определение, въведено с предлог *на*.

Глаголите *казвам се*, *наричам се*, *викам се*, *именувам се* са със синонимно значение: ‘имам, нося името’ – *Казвам се/наричам се/именувам се/викам се Петър*. Тази реализация на значението според нас няма нищо общо със съставното именно сказуемо. Ако направим тест със субституция на името към глаголите *ставам*, *оставам*, *явявам се*, *оказвам се* (*Аз съм/ставам/оставам/явявам се/оказвам се свидетел*), ще трябва да го заменим с *такъв*: *Аз ставам човек/човечен/Аз ставам такъв*. Показателното местоимение *такъв* субституира признака (синтактичната позиция на предикатива или сказуемното определение), който се приписва на подлога, докато при глаголите *казвам се*, *наричам се* и т.н. не можем да заменим името след тях с *такъв*, а по-скоро трябва да го заменим с местоименното наречие за начин *така*, с което субституираме обстоятелственото пояснение за начин. Срв.: *Казвам се Петър/Казвам се така/*Казвам се такъв*. Утвърденият от традицията начин на задаване на въпроси също може да подкрепи тезата ни. Питаме *Как се казваш/наричаш/именуваш* и т.н. Следователно не можем да твърдим, че в тази позиция глаголите за именуване са копули в СИС.

Глаголите *броя се*, *минавам*, *славя се* присъединяват задължителна предложна група, но не и съществително или прилагателно име: *броя се за такъв*, *минавам за такъв*, *славя се като такъв*. Това е позицията на сказуемното определение, изразено с предложна група с предлог *за* или *като*. По наше мнение тук също не можем да говорим за съставно именно сказуемо.

Предикатът *сторва се*, предложен от К. Попов в примера *Квартирата изведнъж ми се стори гола и чужда*, всъщност е *струва ми се*, който пък е третоличен глагол за въобразяема реалност със значение ‘изглеждам, виждам се някому някак’ и също не може да бъде копула в СИС. Глаголът *изглеждам* ‘имам определен вид, външност, наглед съм с определен вид, външност; представлявам’ всъщност е синоним на ‘имам определена външност’ и според нас присъединява задължително експлицитно сказуемно определение.

Глаголи като *усещам се*, *чувствам се* (тях П. Радева причислява към глаголите връзки в СИС) по значение са предикати за сетивно-емоционална дейност и изискват задължително експлицитно определение на именна група, за да реализират значението си, но те според нас не образуват СИС:

Той се усещаше предаден, Тя се чувства уверена, а присъединяват сказуемно определение (*предаден, уверена*).

Във връзка с последните примери ще припомним, че в българския език има глаголи, които не могат да реализират определено значение без експлицирането на своя аргумент именна група. Такива аргументи С. Коева нарича *задължително експлицитни* (Коева и др./Koeva et al. 2008: 40–41), а такива глаголи има немалко в българския език (Коева/Коева 2019; Коева/Коева 2021), така че трябва да се прави разграничение между глаголи със задължително експлицитен аргумент и глаголи, които са копули в СИС и също се нуждаят от задължително експлицитна именна група – предикатив. В подкрепа на казаното ще цитираме мнението и на М. Попова, което Иван Недев включва в своя статия по дискутирания тук въпрос: „Ако приемем, че глаголите, които образуват съставно именно сказуемо, имат избледняло или непълноценно лексикално значение, би следвало да смятаме, че всички глаголи със задължителна валентност са с избледняло или непълноценно лексикално значение“ (Попова/Popova 1987: 14; цит. по Недев/Nedev 2019: 264).

Коментираните глаголи, спорни и недотам спорни, могат да бъдат проверени и с граматичен тест, който според нас също има значение за разграничаването на предикатива от сказуемното определение. Всички синтактици твърдят, че предикативът може да се членува, докато сказуемното определение не може. Ако го членуваме, изречението ще бъде или неграматично, или синтаксисът му ще се промени и именната група вече няма да бъде сказуемно определение, а ще изпълнява друга синтактична функция – подлог, допълнение и т.н.: *Влезе усмихната* (Тя влезе такава) / *Влезе усмихнатата* (Влезе тя); *Дойде за управител* (Дойде за такъв) / *Дойде за управителя* (Дойде за него); *Учителките седят разпръснати* / **Учителките седят разпръснатите*.

Ето какво установяваме, ако приложим теста и се опитаме да членуваме именната група след глаголите, които разглеждаме тук:

V+AP ⁺ = V+NP ⁺	V+AP	V+NP ⁺	V+NP	глагол
<i>Той е най-добрият.</i>	<i>Той е добър.</i>	<i>Той е човекът от снимката.</i>	<i>Той е човек.</i>	съм
<i>Той стана най-добрият.</i>	<i>Той става добър.</i>	<i>Той става причината за победата.</i>	<i>Той става причина за победата.</i>	ставам/стана
<i>Той се оказа най-добрият.</i>	<i>Той се оказа добър.</i>	<i>Той се оказва целта на изследването.</i>	<i>Той се оказва цел на изследването.</i>	оказвам се/окажа се

<i>Те се явяват единствените, от които си научил нещо.</i>	<i>Те се явяват единствени по рода си.</i>	<i>Въглехидратите и мазнините се явяват източникът на енергия.</i>	<i>Въглехидратите и мазнините се явяват източник на енергия.</i>	явявам се
<i>Той остава единственият, който не знае нищо.</i>	<i>Той остана единствен в играта.</i>	<i>Той остана председателят с най-дълъг мандат.</i>	<i>Той остана председател на съвета.</i>	оставам/ остана
<i>Той излиза най-умният.</i>	<i>Той излезе най-умен.</i>	<i>Той излезе лъжеецът, на когото всички повярваха.</i>	<i>Той излезе лъжеец.</i>	излизам/ изляза
<i>*Той представява добрият, умният.</i>	<i>*Той представява добър, умен.</i>	<i>Този въпрос представяваше загадката на века.</i>	<i>Този въпрос представяваше загадка.</i>	представявам
<i>*Новите методи съставляват правилната.</i>	<i>*Новите методи съставляват правилна.</i>	<i>Новите методи съставляват основата на изследването.</i>	<i>Новите методи съставляват основа на изследването</i>	съставлявам

Установяваме, че при всички глаголи е възможно членуване на именната група, без да бъде променен синтаксисът ѝ, което е доказателство за тезата, че те може да се тълкуват като копули в СИС. Ще направим и едно предположение по въпроса за конкуренцията между толкова много глаголи за копули в СИС. Възможно е в българския език да протича процес на пълно изравняване на съм като копула с някои или с всички предложени в статията за такива глаголи, но това може да се потвърди или отрече от бъдещата им употреба и синтактико-семантична реализация.

Изводи

Оказва се, че в българските граматика се представят прекалено големи списъци (повечето от които завършват задължително с обезкуражаващото „и др.“) с глаголи – претенденти да образуват СИС. Всъщност голяма част от тях по наше мнение са глаголи със задължително експлицитен аргумент, най-често сказуемно определение, което също приписва допълнителен, но вече втори признак на подлога след този на сказуемото. След направените наблюдения се очертава заключението, че само глаголите *ставям/стана, оказвам се/окажа се, явявам се, оставам/остана, излизам/изляза, представлявам, съставлявам* биха могли да изпълняват функцията на копули в изречението.

Необходимо е обаче да продължим с изследванията по въпроса, тъй като както за теорията, така и за синтактичната практика е много важно да се направи ясно разграничение между предикатив и сказуемно определение при всички коментирани глаголи. Не твърдим, че тази статия предлага решаване на задачата, тъй като темата се нуждае от още по-обстоятелствен анализ. На този етап намерението ни е да поставим в центъра на вниманието някои въпроси и наблюдения върху синтаксиса и семантиката на изследваните глаголи.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрейчин 1978: *Андрейчин, Л.* Основна българска граматика. София, Наука и изкуство.
- Атанасов 2016: *Атанасов, А.* Предложни фрази в предикативна позиция (аргументна структура). <<http://slav.uni-sofia.bg/naum/liliseriess/diss/2016/10>>
- Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1998: *Бояджиев, Т., И. Куцаров, Й. Пенчев.* Съвременен български език. София, Петър Берон.
- Брезински 1995: *Брезински, С.* Кратък български синтаксис. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Брезински 2001: *Брезински, С.* Видове сказуеми. – В: *Съвременни лингвистични теории*. Пловдив, Пловдивско университетско издателство.
- Бъркалова 1997: *Бъркалова, П.* Българският синтаксис – познат и непознат. Пловдив, Пловдивско университетско издателство.
- Бъркалова 2017: *Бъркалова, П.* Българският синтаксис – познат и непознат. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Влахова 2009: *Влахова, Р.* Практическа българска граматика. София, ПОНС България.
- Грамматика 1983: *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. 3. Синтаксис*. София, Издателство на БАН.
- Коева 1999: *Коева, С.* Синтаксис и пунктуация. Пловдив, Макрос 2001.
- Коева 2005: *Коева, С.* Аргументи – семантични отношения и синтактична реализация. – В: *Аргументна структура. Проблеми на простото и сложното изречение*. София, СемаРШ, с. 25–42.
- Коева 2019: *Коева, С.* Комплементите в български. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 57–68. <<https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2019/06/Sbornik-s-dokladi-IBE2019.pdf>>
- Коева 2021: *Коева, С.* Към типологичен анализ на комплементността в български. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 13–27. <https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2021/06/Sbornik_s_dokladi_CONFIBL2021_tom_2_FINAL.pdf>
- Коева и др. 2008: *Коева, С., Р. Влахова, Р. Декова, П. Несторова, А. Атанасов.* Българският ФреймНет. Семантико-синтактичен речник на българския език. София, Институт за български език, Българска академия на науките.

- Недев 1992: *Недев, И.* Синтаксис на съвременния български книжовен език. София.
- Недев 2019: *Недев, И.* За разграничаването на сказуемното име от сказуемното определение. – *Проглас*, № 2, с. 259–271.
- Пашов 2005: *Пашов, П.* Българска граматика. София, Издателска къща „Хермес“.
- Пенчев 1998: *Пенчев, Й.* Синтаксис на съвременния български книжовен език. Пловдив, Вечерник.
- Попов 1998: *Попов, К.* Синтаксис на българския книжовен език. Велико Търново, Абагар.
- Радева 2015: *Радева, П.* Записки по синтаксис на съвременния български книжовен език. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- РБЕ: *Речник на българския език*. Т. 1–15. София, Издателство на БАН, 1979–2015. <<https://ibl.bas.bg/rbe/>>
- РСБКЕ: *Речник на съвременния български книжовен език*. Т. 1–3. София, БАН, 1955–1959.
- BulNET: *Българският WordNet*. <<https://dcl.bas.bg/bulnet/>>

REFERENCES

- Andreychin 1944: *Andreychin, L.* Osnovna balgarska gramatika. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Atanasov 2016: *Atanasov, A.* Predložni frazi v predikativna pozitsiya (argumentna stuktura). <<http://slav.uni-sofia.bg/naum/liliseriess/diss/2016/10>>
- Barkalova 1997: *Barkalova, P.* Balgarsliyat sintaksis – poznat i nepoznat. Plovdiv, Plovdivsko universitetsko izdatelstvo.
- Barkalova 2017: *Barkalova, P.* Balgarsliyat sintaksis – poznat i nepoznat. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo “Paisii Hilendarski”.
- Boyadzhiev, Kutsarov, Penchev 1998: *Boyadzhiev, T., I. Kutsarov, Y. Penchev.* Savremen balgarski ezik. Sofia, Petar Beron.
- Brezinski 1995: *Brezinski, S.* Kratak balgarski sintaksis. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Brezinski 2001: *Brezinski, S.* Vidove skazuemi. – In: *Savremenni lingvisticni teorii*. Plovdiv, Plovdivsko universitetsko izdatelstvo.
- BulNET: *Balgarskiyat WordNet*. <<https://dcl.bas.bg/bulnet/>>
- Gramatika 1983: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik*. Т. 3. *Sintaksis*. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Koeva 1999: *Koeva, S.* Sintaksis i punktuatsiya. Plovdiv, Makros 2001.
- Koeva 2005: *Koeva, S.* Argumenti – semantichni otnosheniya i sintaktichna realizatsiya. – In: *Argumentna struktura. Problemi na prostoto i slozhnoto izrechenie*. Sofa, SemaRSH, pp. 25–42.
- Koeva 2019: *Koeva, S.* Komplementi v balgarski. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”*. Sofia, Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov”, pp. 57–68. <<https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2019/06/Sbornik-s-dokladi-IBE2019.pdf>>

- Koeva 2021: *Koeva, S.* Kam tipologichen analiz na komplementnostta v balgarski. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“*. Sofia, Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov”, pp. 13–27. <https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2021/06/Sbornik_s_dokladi_CONFIBL2021_tom_2_FINAL.pdf>
- Koeva et al. 2008: *Koeva, S., R. Vlahova, R. Dekova, P. Nestorova, A. Atanasov.* Balgarskiyat FreimNet. Semantiko-sintaktichen rechnik na balgarskiya ezik. Sofia, Institut za balgarski ezik, BAN.
- Nedev 1992: *Nedev, I.* Sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Sofia.
- Nedev 2019: *Nedev, I.* Za razgranichavaneto na skazuemnoto ime ot skazuemnoto opredelenie. – *Proglas*, № 2, pp. 259–271.
- Pashov 2005: *Pashov, P.* Balgarska gramatika. Sofia, Izdatelska kashta „Hermes“.
- Penchev 1998: *Penchev, Y.* Sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Plovdiv, Vechernik.
- Popov 1998: *Popov, K.* Sintaksis na balgarskiya knizhoven ezik. Veliko Tarnovo, Abagar.
- Radeva 2015: *Radeva, P.* Zapiski po sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Veliko Tarnovo, Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- RBE: Rechnik na balgarskiya ezik. T. 1–15. Sofia, Izdatelstvo na BAN, 1979–2015. <<https://ibl.bas.bg/rbe/>>
- RSBKE: Rechnik na savremeniya balgarski knizhoven ezik. T. 1–3. Sofia, BAN, 1955–1959.
- Vlahova 2009: *Vlahova, R.* Prakticheska balgarska gramatika. Sofia, PONS Bulgaria.

✉ Доц. д-р Петя Несторова
Център по езиково обучение
Университет по хранителни технологии
бул. „Марица“ 26, 4000 Пловдив, България

✉ Assoc. Prof. Petya Nestorova, PhD
Language Training Centre
University of Food Technologies
26 Maritsa Blvd, 4000 Plovdiv, Bulgaria